

ΣΙΜΟΣ ΚΕΡΑΣΙΔΗΣ

Ἡ
Ἀρβανίτισσα
δασκάλα

Στην ανεκτίμητη μνήμη
της μητέρας μου Άννας,
που της έμελλε να αναχωρήσει
μεγαλοβδομαδιάτικα.

Στον εγγονό μου Αντώνη.
Ο ευλογημένος ερχομός του αναπτέρωσε
το ηθικό και αναθέρμανε τις ελπίδες μας.

Σημείωμα του συγγραφέα

Το πρώτο ερέθισμα της φαντασίας μου γι' αυτήν την ιστορία το χρωστώ στον Βαγγέλη Σίλκογλου, περήφανο Έλληνα, γόνο Αρβανιτών με ελληνική εθνική συνείδηση. Οι πρόγονοί του κατάγονταν από το Βυθκούκι της Ηπείρου, αλλά μετανάστευσαν στη Δυτική Θράκη πριν χρόνια αμνημόνευτα. Στις βόρειες εσχατιές της περιοχής έχτισαν την κωμόπολη Μανδρίτσα και έζησαν εκεί υποτελείς στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, ανενόχλητοι ωστόσο από τους Τούρκους λόγω σεβασμού και υπακοής τους στους αυστηρούς κανόνες που επέβαλλε το μισοφέγγαρο.

Η Μανδρίτσα, άλλοτε θαλερή κώμη της Δυτικής Θράκης σήμερα χωριό-φάντασμα στη νοτιοανατολική πλευρά της Βουλγαρίας, κατακτήθηκε το 1913 από τους κομιτατζήδες που έδιωξαν βίαια τους κατοίκους της. Οι γονείς του Σίλκογλου, μετά από καταπονητική περιπλάνηση, ρίζωσαν στα χωριά Μουσθένη (Καβάλας) και Σουρωτή (Θεσσαλονίκης) για να σμίξουν, χρόνια αργότερα, στο Ζαγκλιβέρι, ορεινό κεφαλοχώρι στον νομό Θεσσαλονίκης. Οι περισσότερες οικογένειες εγκαταστάθηκαν στο χωριό Αμπάρκιοϊ του Κιλκίς, που αργότερα το μετονόμασαν Μάνδρες.

Μολονότι το κεντρικό θέμα βασίζεται σε πραγματικό γεγονός, στον βίαιο εκπατρισμό των κατοίκων της Μανδρίτσας από τους Βούλγαρους κομιτατζήδες, η πλοκή ανήκει στον χώρο του μυθιστορήματος, κατά συνέπεια οι χαρακτήρες, βασικοί και δευτερεύοντες, δεν έχουν καμμία σχέση με υπαρκτά πρόσωπα.

Σ.Κ.

Κεφάλαιο 1

---

*Η όποια πρόοδος στη ζωή δεν προέρχεται
από την προσαρμογή, αλλά από την τόλμη
και από την υπακοή σε μία παρόρμηση.*

Χένρι Μίλερ

*Το λογικό, τα αισθήματα, μάς είναι πολυτέλεια,
βάρος, και τα χαρίζουμε του κάθε συνετού.
Κρατούμε την παρόρμηση, τα παιδικά μας γέλια,
το ένστικτο ν' αφηνόμεθα στα χέρια του Θεού.*

Κώστας Καρωτάκης
Ωχρά σπειροχαίτη

Το βυζασταρούδι δεν βαφτίστηκε σύμφωνα με τους μυστηριακούς κανόνες της χριστιανοσύνης. Δεν βουτήχτηκε στην κολυμπήθρα του Άι-Δημήτρη ή της Αγίας Κυριακής, των δύο ελληνορθόδοξων ναών της Μανδρίτσας, γραφικής κώμης στην τουρκοκρατούμενη Βόρεια Θράκη. Οι περιστάσεις το θέλησαν να βυθιστεί στα κρύα ορμητικά και βουερά νερά του Κιζίλ Ντερέ, όπως αποκαλούσαν τον Ερυθροπόταμο στη ντοπιολαλιά, που πηγάζει από το βουνό Σάπκα της Ανατολικής Ροδόπης και περνά ξώφαλτσα από τις δυτικές παρυφές της κώμης. Νονός του ο δεκατριάχρονος γυιός του οπλοποιού της Μανδρίτσας Αντζελής (Άγγελος) Μπότσογλου, άγγελος μόνο κατ' όνομα μιας και εξελισσόταν σε νταή, σε επαναστάτη.

Η ιδιόρρυθμη όσο και ξαφνική όπως κεραυνός εν αιθρία βάφτιση του μόλις μιας ημέρας λεχουδιού, δραματίστηκε ένα ήσυχο ανοιξιάτικο απόγευμα το 1896, λίγα χρόνια πριν την είσοδο της νέας εκατονταετίας. Ο Κιζίλ Ντερέ ήταν φουσκωμένος από τα λιωμένα χιόνια του χειμώνα, που διοχετεύονταν στα ρέματα ανάμεσα στις δασοσκέπαστες πλαγιές της Ροδόπης και χύνονταν μέ-

σα του, πλημμυρίζοντας τον κάμπο πέρα από τ' αμπέλια και τα βοσκοτόπια της Μανδρίτσας. Στην κατοπινή πορεία τους τα παγωμένα νερά συναντούσαν τον Καναρά –παραπόταμο του Μαρίτζα, όπως λένε στη ντοπιολαλιά τον Έβρο που ρέει τέσσερα χιλιόμετρα ανατολικά της κώμης– και χύνονταν στον ίδιο τον Μαρίτζα κοντά στο Διδυμότειχο για να εκβάλλουν στη θάλασσα πολλά χιλιόμετρα νοτιότερα.

Σύμφωνα με τους κανόνες της φύσης, η πλημμύρα θα έπνιγε τους μπαχτσέδες και θα έγλειφε τα κατώφλια των σπιτιών στις δυτικές παρυφές της Μανδρίτσας αν οι κάτοικοί της δεν είχαν φροντίσει ν' αντιμετωπίσουν το πρόβλημα φτιάχνοντας αντιπλημμυρική προστασία. Το μεγαλεπήβολο αυτό τεχνικό έργο εκτελέστηκε το 1880 όταν οι κάτοικοί της, Αρβανίτες στην καταγωγή, αλλά Χριστιανοί Ορθόδοξοι και Έλληνες ίσαμε τα κατάβαθα της ψυχής τους, επέστρεψαν από ρωσικά εδάφη, από τη Φιλιππούπολη και τη Στενήμαχο της Ανατολικής Ρωμυλίας. Είχαν αναγκαστεί να μεταναστεύσουν εκεί για τρία χρόνια εξαιτίας του ρωσοτουρκικού πολέμου που ξέσπασε το 1877 και μετέτρεψε τα χώματά τους σε θέατρο πολεμικών επιχειρήσεων.

(Για παρόμοιους λόγους πριν χρόνια αμνημόνευτα είχαν μεταναστεύσει, ή μάλλον οριστικά εκπατριστεί, οι πρόγονοί τους από την Ήπειρο στη Θράκη. Μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα, δεδομένου ότι και οι δύο περιοχές ήταν ακόμα υπόδουλες στην καταρρέουσα Οθωμανική Αυτοκρατορία).

Η λήξη του ρωσοτουρκικού πολέμου επισφραγίστηκε από τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου. Σύμφωνα με τους όρους της συνθήκης, η περιοχή στην οποία ανήκε η Μανδρίτσα περιήλθε πάλι στην Οθωμανική Αυτοκρατο-

ρία. Μολαταύτα οι Ρώσοι εξασφάλισαν την απρόσκοπτη επάνοδο και την ασφαλή διαβίωση των επαναπατρισθέντων εξαιτίας του πολέμου χριστιανικών πληθυσμών.

Κατά τη διάρκεια της τριετούς παραμονής τους στη Φιλιππούπολη, πρωτεύουσα της Ανατολικής Ρωμυλίας, πολλοί Μανδριτσιώτες εργάστηκαν σε αντιπλημμυρικά έργα στον Μαρίτζα που ρέει έξω από την πόλη. Όταν επέστρεψαν στην κώμη τους, αξιοποίησαν τη γνώση που απέκτησαν στη Φιλιππούπολη στο ημέρωμα του ορμητικού Κιζίλ Ντερέ που κυλούσε απειλητικά πλάι τους. Περιορίσαν την κοίτη του φυτεύοντας ιτιές και λεύκες. Με αυτόν τον τρόπο τα νερά των πλημμυρών άρχισαν σιγά-σιγά ν' αφήνουν λάσπη πάνω στην άμμο μετατρέποντας την άγονη αμμώδη περιοχή σε εύφορη πεδιάδα. Με την πάροδο του χρόνου οι φιλόπονοι κάτοικοι της κώμης φύτεψαν μουριές, για ν' ασχοληθούν με το προσοδοφόρο επάγγελμα της σηροτροφίας, και δημιούργησαν μπαχτσέδες στους οποίους καλλιέργησαν φασόλια και καλαμπόκια.

Το σπίτι του νεογνού βρισκόταν στη δυτική άκρη του χωριού, κοντά στην ανατολική όχθη του ποταμού. Ήταν ένα διώροφο κουκουλόσπιτο φτιαγμένο από πέτρα και ξύλο για να εξυπηρετεί τις ανάγκες εκτροφής του μεταξοσκώληκα, δεδομένου ότι ο πατέρας του νεογέννητου ήταν σηροτρόφος. Είχε χοντρούς τοίχους για να διατηρείται η θερμοκρασία σταθερή στο εσωτερικό του σπιτιού, μεγάλα ξύλινα κουφώματα για να φωτίζεται άπλετα ο χώρος, πελώριες μπαλκονόπορτες χωρίς μπαλκόνια για να ρίχνει ο πατέρας του με ευκολία τους μεταξοσκώληκες στο κάρο όταν τελείωναν τη διαδικασία σχηματισμού του κουκουλιού.

Εκείνο το απομεσήμερο ο Αντζελής, με βήμα βαρύ κι ασήκωτο, συνάμα σκερτσόζικο για να τραβήξει τα βλέμματα των νεαρών κορασίδων πίσω από τα μισοτραβηγμένα κουρτινάκια των παραθυριών, περνούσε τυχαία έξω από το σπίτι του αρτιγέννητου παιδιού όταν άκουσε μία δυνατή γυναικεία φωνή.

«Κορίτσι, Τότσικα εφέντη, μα... κάτι δεν πάει καλά με δαύτο». Τη συνέχεια της φράσης την ξεστόμισε σε τόνο χαμηλό, όπως και τις επόμενες, και δεν τις άρπαξε το τεντωμένο αφτί του Αντζελή. «Το τσιμπώ και το τινάζω για να κλάψει, μα του κάκου. Μοναχά το μούτρο του καθάρισα από τα αίματα και το θωρώ σταχτί σαν την τέφρα στο παραγώνι¹».

«Είναι η τσιριχτή φωνή της θειάκας² Τσεβής της σταυρομάνας³, που ξεγεννά τη γυναίκα του Φώτη Τότσικα εφέντη, του μεταξά», μονολόγησε ο λεβεντονιός και κοντοστάθηκε παρατηρώντας δύο γυναίκες που βγήκαν μουγκές από το σπίτι του σηροτρόφου, κοιτάζοντας η μία την άλλη με νόημα. Σιγοφιθύρισαν κάτι αναμεταξύ τους και απομακρύνθηκαν βιαστικά.

«Οι δέχτρες⁴! Φύγαν ταχιά! Κάτι δεν πάει καλά με το μωρό. Μπας και η θειάκα Τσεβή δεν το αφαλόκοφε σωστά;»

Το παρουσιαστικό του Αντζελή ήταν όπως όλων των εφήβων παλληκαράδων του χωριού: πυκνά σγουρά μαλλιά μισοθαμμένα σε μαύρο σκουφί, μισόκλειστα μάτια

---

1. Παραγώνι: τζάκι.

2. Θειάκα: θεία (στην αρβανίτικη διάλεκτο).

3. Σταυρομάνα: μαμή.

4. Δέχτρες: γυναίκες που εκτελούσαν καθήκοντα βοηθού μαμής.

και ανασηκωμένα φρούδια. Το χνούδι πάνω από το πα-
νώχειλό του ήταν ξανθό, ανοιχτόχρωμος και γαλανομά-
της καταπώς ήταν όπως οι περισσότεροι από τους Αρ-
βανίτες κατοίκους της Μανδρίτσας.

«Καλέ τί λέγω; Τί σταχί και πράσινα άλογα», ξανα-
κούστηκε η αγριοφωνάρα της αυτοκράτειρας του τοκε-
τού με την αθυροστομία που χαρακτηρίζει τις πρακτικές
του είδους της. «Ετούτο είναι άσπρο σαν το σάβανο».

«Α, που να φάγεις τη γλώσσα σου, κομπογιαννίτισσα»,
ακούστηκε μία άλλη γυναικεία φωνή την οποία ο Αντζελής
αναγνώρισε σαν της κόνα Μαριώς, μάνας του Φώτη εφέ-
ντη και γιαγιάς του νεογέννητου. Τη φαντάστηκε να καρ-
τερά στο χαγιάτι έξω από τον οντά μαζί με τη ρέστη φα-
μίλια Τότσικα, τα μάτια της γουρλωμένα σαν αβγά περι-
στεριού και το στόμα θεόστεγνο από την αγωνία. Μετά
από λίγο άκουσε και μία πόρτα που έκλεισε με πάταγο.
Φαίνεται πως η κόνα Μαριώ σταμάτησε να πηγαινοέρχε-
ται σαν λιονταρίνα σε κλουβί και, σπρώχνοντας την πόρτα
που την εμπόδιζε, όρμησε μέσα στον οντά που ήταν άβατο
την ώρα της γέννας. Τα μόνα πρόσωπα που επιτρέπονταν
εκεί, εκτός απ' την επίτοκη, ήταν η μαμή και οι δέχτρες.

Ο Αντζελής φαντάστηκε και τη συνέχεια της σκηνής. Η
Τσεβή (όλοι οι μικροί κάτοικοι της Μανδρίτσας την απο-
καλούσαν “θειάκα”), φουρκισμένη από τα λόγια της αδι-
αφιλονίκητης προεξάρχουσας του σπιτικού, ζάρωσε το
μέτωπο αλλά δεν είπε τίποτα· προτίμησε τη σιωπή. Συ-
νέχισε να στέκεται ακίνητη κρατώντας από τις μασχάλες
το μισοματωμένο αλλά κάτωχρο βρέφος και να το κοιτά
στο μισοσκόταδο με περιέργεια και κάποια αποστροφή.
Ο γυιός του οπλοποιού ήταν σαν να την έβλεπε μπρο-

στά του: μία κοντόχοντρη γυναίκα με πλαδαρά χέρια, τα μανίκια του μουσκεμένου από ιδρώτα και λεκιασμένου από αίμα μισοφοριού της ανασκουμπωμένα ίσαμε τους αγκώνες, τα μάγουλά της αναφοκοκκινισμένα, το κούτελο και οι κρόταφοι ιδρωμένοι. Φαντάστηκε και το λεχούδι: μάτια κλειστά όπως όλα τα νιογέννητα, αλλά χωρίς να σκούζει όπως όλα τα υγιή νιογέννητα.

Η εξέλιξη του γεγονότος δεν ήταν δύσκολη για τη γόνιμη φαντασία του νεαρού νταή. Με την επέλαση της κόνα Μαριώς στην κάμαρα, η μαμή τρώμαξε κι έκανε ένα βήμα πίσω εξακολουθώντας να κρατά το βρέφος. Η δεσποτική νοικοκυρά τής το άρπαξε από τα χέρια, την έσπρωξε στη γωνία και το κράτησε εκείνη κοιτώντας το στη φλόγα του κεριού. Επηρεασμένος από το απροσδόκητο συμβάν ο Αντζελής ήταν σαν να είδε γραμμένες στον πνιγηρό αέρα της κάμαρας τις σκέψεις της κόνα Μαριώς, που άχνιζαν πάνω από το αρβανίτικο κεφάλι της.

Σαν νά 'χει δίκιο, η ψυχοβγάλτρα η ξεγεννήτρα. Μαρή, τί 'ν' τούτο δω που ξεπέταξε η προκομμένη η νύφη μου; Για τίποτα πια δεν είναι άξια;

«Στα σίγουρα τώρα, κάτι δεν πήγε καλά στο λευτέρωμα και το μωρό πεθαίνει», μουρμούρισε πάλι ο έφηβος. «Θα τρέξω απάνω να δω τι γίνεται.»

Όρμησε στο κουκουλόσπιτο από τη μισάνοιχτη εξώθυρα απ' όπου θα έβγαινε ο μεταξοπαραγωγός ν' αναγγείλει το γεγονός, να φωνάξει στους συντοπίτες το κατόρθωμά του εάν κι εφόσον το νεογέννητο ήταν γυιός. Κοντοστάθηκε αναμεσίς στις κρεβάτες, που ήταν καλυμμένες με πουρναρόκλαδα πάνω στ' αγκάθια των οποίων είχαν απλωθεί φύλλα μουριάς για να τραφούν οι μεταξο-

σκώληκες, και κοίταξε τη σκάλα που οδηγούσε στο ανώγι. Ανέβηκε τρέχοντας τρία-τρία τα σκαλιά και έφτασε στο χαγιάτι όπου καρτερούσαν με αγωνία τα γεννητούρια ο Φώτης Τότσικας με τον πατέρα του και την κάθε άλλο παρά όμορφη ανύπανδρη αδελφή του.

«Θα με κρεμάσουν απ' τις φτέρνες αν θα μπουκάρω στον οντά», μουρμούρισε «αλλά δεν με νοιάζει. Εκείνο που με νοιάζει είναι να σώσω το γιαβρί».

Αγνοώντας τον εμβρόντητο Φώτη και τον σαστισμένο πατέρα του, αλλά και την κεραυνόπληκτη αδελφή του, που του φώναζαν να μην προχωρήσει παραμέσα, μπήκε απρόσκλητος στη σιωπηλή κάμαρα που μύριζε ζεστό αίμα και αχνιστό νερό. Τα μάτια του προσαρμόστηκαν γρήγορα στον μειωμένο φωτισμό. Είδε την κόνα Μαριώ να στέκεται όρθια κρατώντας το μικροσκοπικό πλάσμα. Η μαμή στεκόταν φουρκισμένη στη γωνία. Στο σανιδένιο πάτωμα ήταν μία τσίγκινη λεκάνη με ματωμένα πανιά κομμένα από παλιούς ποδόγυρους. Ακουμπισμένη στον τοίχο πάνω σ' ένα σκαμνί ήταν η εικόνα της Παναγίας με το Θείο Βρέφος στην αγκαλιά. Μπροστά της ένα κερί έσπρωχνε τις σκιές στις γωνίες. Πάνω από το κρεβάτι όπου ξάπλωνε η λεχώνα μετεωριζόταν μία μικρή αιώρα –δύο πάσσαλοι ενωμένοι με γερό πανί που δημιουργούσε κοίλωμα για να κοιμάται το νεογνό– κρεμασμένη με τη βοήθεια δύο σχοινιών περασμένων από ισάριθμους χαλκάδες στο δοκάρι της στέγης. Την είχε φτιάξει ο Φώτης για να κοιμίζει εύκολα η λεχώνα το μωρό. Με τρία αποφασιστικά πατήματα βρέθηκε δίπλα στη σαστισμένη οικοδέσποινα, άρπαξε το μωρό από τα χέρια της και κατέβηκε τρέχοντας τη σκάλα.

«Αντζελή, πού το πας;» ούρλιαξαν μ' ένα στόμα η κόνα Μαριώ και ο γυιός της.

Όλη η οικογένεια έτρεξε ξωπίσω του. Η μαμή είχε μείνει ακίνητη με μάτια γουρλωμένα και στόμα ορθάνοιχτο από εμβροντησία εξαιτίας του θράσους του νεαρού παλληκαριού, η λεχώνα αναίσθητη πάνω στο στρώμα από εξάντληση κι αιμορραγία. Ο άνηβος προσποιήθηκε τον κουφό. Αντί ν' αεροβαφτίσει το ετοιμοθάνατο βρέφος σηκώνοντάς το ψηλά τρεις φορές, κατευθύνθηκε τρέχοντας στο ποτάμι.

«Τον νου σου, μη μπερδευτείς στο σαρζανέτι¹ και πέσεις με το μωρό στην αγκαλιά!» ξαναχούγιαξε η έξαλλη κόνα Μαριώ.

Εκείνος υπάκουσε. Κατέβηκε με προσοχή την όχθη, τσαλαβούτησε στ' απόνερα και βούτηξε το νεογέννητο στον χείμαρρο. Ήταν κάτι παραπάνω από σίγουρος ότι το κρύο νερό θα το επανέφερε στις αισθήσεις του. Θα του έδινε ζωή. Ο ανοιξιάτικος αέρας μύριζε μέντα βασιλικό κι αγιόκλημα, αλλά κράτησε και μέρος της ψυχρας του χειμώνα που είχε κρυφτεί πίσω από τα βουνά της Ροδόπης για να επανέλθει δριμύτερος τον επόμενο χρόνο.

«Τί κάνεις, αναθεματισμένε; Θα το ξεπαγιάσεις το γιαβρί», τον χούγιαξε η κόνα Μαριώ τραβώντας τα μαλλιά της.

Ο Αντζελής την αγνόησε και κράτησε το μωρό σφιχτά στην αγκαλιά του να το ζεστάνει. Ταυτόχρονα ζύγωσε το στόμα του στο μικροσκοπικό αφτί.

---

1. Σαρζανέτι: συρμάτινο πλέγμα με κροκάλες τοποθετημένο στην πρανή όχθη του ποταμού για να την αποφυγή πλημμυρών.

«Αν ζήσεις», της ψιθύρισε «θα σε λεν' Λευκή. Δεν είναι όνομα χριστιανικό, αλλά ταιριάζει με το δέρμα σου. Όλοι θα με σιχτιρίσουν που έγινα ετσιθελικά νονός σου και σου 'δωκα αυτό το όνομα, μα δεν με κόφτει. Εκείνο που με κόφτει είναι να ζήσεις».

Και η παιδούλα έζησε. Και πράγματι την είπανε “Λευκή”. Κι εκείνη, για να τιμήσει το όνομά της και τον ουρανοκατέβατο νονό που τη βάφτισε μ' αυτόν τον ανορθόδοξο τρόπο, έθρεψε δέρμα τόσο άσπρο και στιλπνό, που έλεγες ότι ποτέ δεν θα σκουραίνει· ποτέ δεν θα ρικνώσει.

Από την ημέρα που βαφτίστηκε η Λευκή, ουσιαστικά από την ημέρα που γεννήθηκε, είχε μία άρρηκτη σύνδεση, μία σχέση ανεξήγητη, με το ποτάμι που κυλούσε πλάι στη Μανδρίτσα. Καθόταν στην όχθη κάτω από μία λεύκα, από εκείνες που είχαν φυτευτεί κατά τη διάρκεια των αντιπλημμυρικών έργων, κι έχωνε τα δάχτυλά της στο νερό. Το άγγιγμά του την αναζωογονούσε, της μετάγγιζε ενέργεια, της έδινε λες κλειδί ν' ανοίξει τις καλοκλειδωμένες ανεξιχνίαστες γωνιές του νου για να την κάνει οραματίστρια των καλών, αλλά και των κακών, μελλούμενων.

Τον Αντζελή Μπότσογλου δεν τον θεωρούσε μοναχά νονό αλλά, στην κυριολεξία, άγγελο-σωτήρα της. Αν εκείνος δεν είχε τη στιγμιαία έμπνευση, την παρόρμηση, να τη βουτήξει στα νερά του ποταμού, που αποδείχτηκε γι' αυτήν πηγή ζωής, δεν θα κρατιόταν στο βασίλειο των ζωντανών και δεν θα βίωνε τις διαμάχες των συμπατριωτών της με τους Οθωμανούς και, αργότερα, με τους Βούλγαρους κομιτατζήδες και τους Τούρκους μεταρρυθμιστές.

Φαίνεται ότι το αναζωογονητικό νερό του Κιζίλ Ντερέ δεν γιάτρευε μονάχα τη Λευκή, αλλά και τη μητέρα της, αν και την τελευταία από κάποια απόσταση. Η Μαλή, όπως έλεγαν την Αμαλία στη ντοπιολαλιά, ήταν μια όμορφη αλλά και “ψημένη” γυναίκα του χωριού, που τελικά άντεξε στη δύσκολη γέννα και επέζησε κι αυτή όπως η κόρη της. Όχι μονάχα επέζησε, αλλά έκανε δύο ακόμη παιδιά: αγόρια, δυόμισι και τέσσερα χρόνια νεότερα από τη Λευκή. Στη γέννησή τους ο Φώτης ο σηροτρόφος πραγματοποίησε την πεθυμιά του. Στάθηκε στο άνοιγμα της εξώθυρας του κουκουλόσπιτου κάτω από τη σκεπαστή βεράντα. Με τα πόδια ανοιχτά, τα πέλματα γερά φυτεμένα στο πέτρινο κατώφλι, κραύγασε πάνω από τα όρια έντασης της φωνής του για να τον ακούσουν οι συντοπίτες:

«Εεεε, Μανδριτσιώτες! Έκανα ντιάλληηηηηη!»

Και τη δεύτερη φορά: «Έκανα κι άλλο ντιάλη, μπρέ!»

---

1. Ντιάλη: γυιός (στην αρβανίτικη διάλεκτο).